STOMALI HASTALAR İLE İLGİLİ SIKÇA SORULAN SORULAR

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DİB YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları : 1287
Halk Kitaplari : 280

Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Yayın Koordinatörü
Yunus AKKAYA

Tashih
Mahir KILINÇ

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı
05.10.2016/17

ISBN: 978-975-19-6633-9
2016-06-Y-0003-1287
Sertifika No: 12930

Tasarım
Uğur ALTUNTOP

Baskı
Poyraz Ofset Matbaacılık
0312 384 19 42

İletişim:
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 295 72 93 - 94
Faks: 0 312 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

Bizi yoktan var eden, varlığından haberdar eden, sayısız nimetlerle donatan Yüce Rabbimize sonsuz hamd eder, O'nun sevgili elçisi Muhammed Mustafa'ya da sayısız salât ve selam ederiz.

Allah Teâla, insanı üstün özelliklerle donatmış ve onu dünyada birtakım sorumluluklara muhatap kılmıştır. Yüce Allah, merhameti kendisine ilke edinmiş, (En'am 6/ 12) rahmet olarak gönderdiği dinde insanlar için bir zorluk bırakmamıştır. (Maide 5/ 6; Hacc 22/ 78) İnsanlar güçlerinin yetmeyeceği şeylerden sorumlu tutulmadığı gibi, (Bakara 2/286) farklı sebeplerden dolayı dinî hayatlarında karşılaşabilecekleri zorluklara da bazı ruhsat ve kolaylıklar tanınmıştır. (Bakara, 2/185)

Dinimizde, kişinin ibadetini normal bir şekilde yapmasını engelleyen özür ve mazeret durumları daima göz önünde bulundurulmuştur. Müminlere, gerek bedenî özürlülük, hastalık, yaşlılık, abdest tutamama gibi süreklilik arz eden gerekse yolculuk ve kadınların özel halleri gibi geçici durumlar için ibadetlerin rahatlıkla yapılabileceği kolaylıklar sağlanmıştır.

Elinizdeki bu çalışmada Din İşleri Yüksek Kurulu, hastalıkları sebebiyle dinî vazifelerini yerine getirmekte zorluk çekenlere, İslam'ın sağladığı kolaylıkları aktarmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda "Stomalı Hastalar ile İlgili Sıkça Sorulan Sorular" bir araya getirilerek istifadenize sunulmuştur.

Ayağına batan bir diken parçasının bile mü'minin günahlarının bağışlanıp manevi derecesinin yükselmesine vesile olduğu Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından ifade edilmiştir. Stomalı hastaların da hastalıkları sebebiyle karşılaştıkları sıkıntılar hem günahlarının bağışlanmasına hem de manevi derecelerinin yükselmesine vesile olacaktır. Ayrıca başta sağlık mensupları olmak üzere, bu hastalarla ilgilenen, onlara yardımcı olan herkes, bu çabalarının karşılığını Allah katında muhakkak bulacaktır.

Bu kitapçığın özelde stomalı hastalara genelde ise benzer rahatsızlıklar yaşayan herkese ibadetlerini yerine getirirken kolaylıklar sağlamasını temenni eder, hayırlara vesile olmasını Yüce Allah'tan niyaz ederiz.

Din İşleri Yüksek Kurulu
Ankara, 2016

KİTAPÇIKTA GEÇEN BAZI KAVRAMLAR

Cem'-i Takdim: Seferi iken veya mukim olup mazeret olduğu zamanlarda öğle ile ikindi namazlarını öğle vaktinde; akşam ile yatsı namazlarını akşam vaktinde birleştirerek kılmaktır.

Cem'-i Tehir: Seferi iken veya mukim olup mazeret olduğu zamanlarda öğle ile ikindi namazlarını ikindi vaktinde; akşam ile yatsı namazlarını yatsı vaktinde birleştirerek kılmaktır.

Farz: Yapılması Allah ve Resulü tarafından kesin bir delille emredilen fiil demektir. Farzı terk eden günahkâr olur, inkâr eden ise küfre düşer.

Gusül: Cünüplük, hayız ve nifas gibi hükmî kirlilik hallerinden kurtulmak için gerekli olan dinî temizliktir. Ağıza ve buruna su verip bütün vücudu kuru yer kalmayacak şekilde yıkamak suretiyle yapılır.

Mükellef: Dinî hükümlerle yükümlü tutulan, düşünce, söz ve davranışlarına birtakım dünyevî, uhrevî, dinî ve hukukî sonuçlar bağlanan, akıllı ve ergenlik çağına ulaşmış kişi demektir.

Nafile: Farz ve vacip olmayan, yapıldığında mükâfat verilen, terk edildiğinde ise ceza gerektirmeyen ibadetlerdir.

Özür Sahibi: Dinmeyen burun kanaması, yaradan kan sızması, idrar, dışkı ve gaz tutamama, devamlı kusma, hayız ve nifas dışında kadınlardan gelen akıntılar gibi bedenî rahatsızlıkların, en az bir namaz vakti süresince devam etmesi haline özür hali; böyle olan kimselere de özür sahibi denir.

Sadaka-i Fıtır: Borcu ve aslî ihtiyaçlarından fazla olarak nisap miktarı mala sahip olup Ramazan ayının sonuna yetişen bir Müslüman'ın belirli kimselere vermesi vacip olan bir sadakadır.

Teyemmüm: Su bulunmadığında ya da bulunup da kullanma imkânı olmadığında abdestsizlik, cünüplük gibi hükmî kirliliği gidermek maksadıyla temiz toprağa (veya taş, kiremit, mermer gibi toprak cinsi bir şeye) sürülen ellerle yüz ve iki kolun mesh edilmesi şeklinde yapılan hükmî temizliktir.

Vacip: Yapılması Allah ve Resulü tarafından (farzdaki kadar) kesin olmayan bir delille emredilen fiil demektir. Vacibi terk eden de aynen farzı terk eden gibi günahkâr olur ancak farzı inkâr eden küfre düşerken vacibi inkâr eden kişi küfre girmiş olmaz.

İleostomi: İnce bağırsaktaki birtakım rahatsızlıklar sebebiyle makat yoluyla atılması gereken dışkının ince

bağırsağın karın cildine ağızlaştırılarak, haricen kullanılan bir torbaya biriktirilmesi işlemine denir.

Kolostomi: Kalın bağırsaktaki birtakım rahatsızlıklar sebebiyle makat yoluyla atılması gereken dışkının kalın bağırsağın karın cildine ağızlaştırılarak haricen kullanılan bir torbaya biriktirilmesine denir.

Kolostomi İrrigasyonu: Stoma aracılığı ile kalın bağırsak içerisine belli miktarda sıvı verilerek bağırsak içeriğinin (gaz, dışkı, bakteri vb.) boşaltılması işlemidir. Bu işlem ile bağırsak hareketleri düzenlenir ve kontrollü dışkı çıkışı sağlanır.

Stoma/Ostomi: İnce bağırsak, kalın bağırsak, idrar kesesi gibi bir iç organın geçici veya daimi olarak karın cildine ağızlaştırılması amacıyla yapılan cerrahi işlemdir. Bu işlemin yapıldığı hastalara stomalı hastalar veya ostomi hastaları denir.

Stoma Torbası: Stomalı hastanın vücuduna takılan, idrar veya dışkının biriktiği torbadır.

Ürostomi: İdrar yollarının hastalıklı veya hasar görmüş bölümünün alınmasının ardından idrarın boşatılması için idrar kanalının karın cildine ağızlaştırılması işlemidir.

STOMALI HASTALAR İLE İLGİLİ SIKÇA SORULAN SORULAR

1. Stomalı bireyler dinen özür sahibi olan kimselerin hükmüne girer mi?

Devamlı burun kanaması, idrar tutamama, sürekli kusma, yaranın devamlı kanaması ve akması gibi abdesti bozan ve en az bir namaz vakti süresince abdest alıp namaz kılacak kadar bile kesilmeden devam eden ve bundan sonra her namaz vaktinde en az bir defa tekrarlanan bedenî rahatsızlıklara özür/mazeret, böyle kimselere de özür sahibi kimse denilir. (Kâsânî, Bedâî', I, 28, 29; Merğînânî, el-Hidâye, I, 219, 220)

Buna göre; kendisinden devamlı idrar veya dışkı geldiği için stoma torbası kullanmak zorunda olan hastalar, dinî açıdan özür sahibi konumundadırlar. Özür sahipleri, her namaz vakti için abdest almak suretiyle namazlarını kılarlar. Bu abdestle vakit içinde diledikleri kadar farz veya nafile namaz kılabilirler. (Merğînânî, el-Hidâye, I, 219) Bu özürleri dışında abdesti bozan başka bir hâl olmadıkça o namaz vakti içinde abdestleri devam eder, yeni vakit girince bozulur. Bununla birlikte abdest almakta ciddi

anlamda zorlanan hastalar, Mâlikî mezhebinin, *"Özür sahibinin abdesti, vakitlerin girip çıkmasıyla değil, özrü dışında abdesti bozan başka bir şeyin meydana gelmesiyle bozulur."* şeklindeki görüşüyle amel edebilir.

2. Stomalı bireyler için İslam'da kolaylaştırıcı hükümler var mıdır?

İslam dininde yükümlülükler mükelleflerin güçlerine uygun olarak belirlenmiştir. "Allah, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar." (Bakara, 2/286) âyeti, bu temel ilkeyi açık bir şekilde ortaya koymaktadır. İslam, özür sahiplerinin ibadetlerini yerine getirebilmeleri için birtakım kolaylıklar getirmiştir. Stomalı bireyler de özür sahiplerine tanınan bu kolaylıklardan istifade ederler. Özür sahibi kimseler, her vakit için abdest alır ve mazeret teşkil eden rahatsızlığından başka (stomadan idrar, dışkı ve gaz çıkması haricinde) abdesti bozan bir hâl meydana gelmedikçe bu abdestle o vakit içerisinde dilediği kadar namaz kılar ve abdestli olmayı gerektiren diğer ibadetlerini yaparlar. (Kâsânî, Bedâî', I, 28-29) Bununla birlikte abdest almakta ciddi anlamda zorlanan hastalar, Mâlikî mezhebinin özürlünün abdestiyle ilgili yukarıda açıklanan hükmüyle de amel edebilirler.

Bu çerçevede özürlü kimsenin çamaşırına özür yerinden çıkarak bulaşan kan, irin, idrar, dışkı, cerahat gibi şeyler özrü devam ettiği müddetçe miktarı veya hacmi ne olursa olsun namaza engel olmaz. Ancak bunlar ki-

şinin çamaşırına veya elbisesine tekrar bulaşmayacaksa yıkanması gerekir. (İbn Âbidîn, Reddü'l-muhtâr, I, 506-507)

Ayrıca vücuttaki su kaybının fazla olması gibi sebeplerle uzman bir doktor tarafından oruç tutmaması söylenen stomalı bireyler, oruçlarını sağlıklarına kavuştukları zaman kaza ederler. Eğer hastalık kalıcı ise tutamadıkları her bir oruç için bir fidye verirler.

3. Stomalı bir birey nasıl abdest almalıdır? Stoma ile ilgili hangi durumlar namaz abdestini bozar?

Stomalı bireyler kendilerinden istemsiz olarak sürekli gelen idrar veya dışkı sebebiyle özür sahibi kimselerden sayılırlar. Bundan dolayı her namaz vakti için abdest alır ve vakit içerisinde dilediği kadar farz ve nafile namaz kılabilirler. Kolostomi ve ileostomi hastalarının kendilerinden sürekli gelen dışkı ve gazdan, ürostomi hastalarının da idrardan dolayı yeniden abdest almalarına gerek yoktur. Bu akıntıların namazda olması da hükmü değiştirmez. Uzanarak uyuma, vücudun herhangi bir yerinin kanaması gibi abdesti bozan başka bir sebep olmadıkça kişi bu haliyle istediği kadar namaz kılabilir. Ancak yeni vaktin girmesiyle abdesti bozulmuş olacağından tekrar abdest alması gerekir. Bununla birlikte abdest almakta gerçekten zorlanan hastalar, Mâliki mezhebinin özürlünün abdestiyle ilgili yukarıda açıklanan hükmüyle de amel edebilirler.

4. Stomalı bir bireyin Kur'ân okumasında veya dinlemesinde herhangi bir sakınca var mıdır?

Kur'ân'ı ezberden veya tablet, telefon, bilgisayar gibi aletlerden ya da yüzünden okumak ve dinlemek için abdestli olmak şart değildir. Mushaf'a dokunmak için abdestli olmanın gerekip gerekmediği ise âlimler arasında ihtilaflıdır. Çoğunluk Mushaf'a yani sayfalar halinde yazılmış ya da basılmış Kur'ân-ı Kerim'e doğrudan dokunmak için abdestli olmayı gerekli görürken diğer bazı fakihler aksi kanaattedir. Özür sahibi olan kimseler bu son görüşle amel edebilirler.

5. Stomalı bir birey nasıl gusül almalıdır? Gusül abdesti alırken stoma torbasının çıkartılması gerekir mi?

Stoma torbası suya dayanıklı olup bununla banyo yapmak mümkün olduğu için bu şekilde gusül abdesti alınabilir. Özellikle ileostomi ve ürostomi hastalarındaki sızıntıların, kolostomi hastalarına göre daha fazla olması sebebiyle bu kimselerin stoma torbaları takılı halde gusül abdesti almalarında bir sakınca yoktur. Stoma torbası takılı iken gusül alınması durumunda torbanın vücuda yapıştırıldığı kısım elle mesh edilir ve torbanın sarktığı yerin altında kalan kısımda kuru yer kalmamasına özen gösterilir.

Ancak hem genel vücut temizliğinin iyi yapılması hem de gusülde yıkanması gereken yerlerin tam yıkanması için stoma torbasının çıkarılarak gusül abdesti alınması daha yerinde olacaktır.

6. Stoma torbasını çıkarıp yıkanan kişinin stomasından gelen sızıntıdan dolayı abdestini veya guslünü tekrarlamasına gerek var mıdır?

Stoma torbası ister takılı iken isterse çıkarılarak yıkanılması durumunda devam eden sızıntılardan dolayı ne abdeste ne de gusle herhangi bir zarar gelmez. Böyle bir durumda abdeste veya gusle yeniden başlamaya gerek yoktur.

7. Stomalı bireyler namazlarını nasıl kılabilirler? Oturarak namaz kılmaları caiz midir?

Stomalı bireylerin eğer sağlık açısından başka engelleri yoksa namazlarını normal şekliyle kılmaları gerekir. Her ne kadar rükû ve secde esnasında karın kaslarının kasılmasından dolayı idrar veya dışkı çıkışı olsa da bu durum onların abdest ve namazları için bir sorun teşkil etmez. Hastalığından dolayı (ameliyat sonrası dikişlerin açılması, stomanın zarar görmesi vb.) namazda rükû ve secde yapamayan kişi kolayına geldiği şekilde, ayakta, yere veya tabure, sandalye, sedir vb. şeyler üzerine oturarak namazını usulüne uygun olarak îmâ ile kılabilir.

Îmâ ile namaz kılan kişi başını rükûda biraz, secdede ise rükûdan biraz daha fazla eğer. Bununla birlikte, vücudun baş ile birlikte eğilmesiyle de îmâ yapılmış olur. Bir kişi ayakta durmaya gücü yettiği hâlde, rükû ve secdeye gücü yetmiyorsa ayakta veya oturarak îmâ edebilir; ancak oturarak îmâ etmesi daha uygundur. Başı ile îmâ etmeye gücü yetmeyen kimse Hanefîlerde tercih edilen görüşe göre namazını kazaya bırakır; gözleri, kaşları veya kalbiyle îmâ ederek namaz kılamaz. (Mevsılî, el-İhtiyâr, I, 260) Bununla birlikte bazı Hanefî âlimler ve diğer mezhepler göz ve kalp ile îmâya da cevaz vermişlerdir. Sadece göz veya kalp ile îmâya gücü yeten bir hasta, Allah ile irtibatını koparmamak için bu şekilde îmâ ile namaz kılabilir.

8. Stomalı bireylerin farz namazlarla birlikte kılınan sünnetleri de kılmaları gerekir mi?

Stomalı bireylerin hem farz namazlardaki eksik ve kusurları tamamladığı hem de Hz. Peygamber'in (s.a.s) muhabbetini kazanmaya vesile olacağı için sünnet namazları da eğer bir zorlanma söz konusu değilse imkân ölçüsünde kılmaları tavsiye olunur.

9. Stomalı bireylerden namaz esnasında meydana gelen sızıntılardan dolayı namazları bozulmuş olur mu? Bu durumda ne yapılmalıdır?

Stomalı bireylerden gerek abdest esnasında veya sonrasında gerek namaz esnasında meydana gelen akıntılar abdeste ve namaza zarar vermez. Bu kimseler dinen özür sahibi sayıldıkları için vakit içerisinde bir sefer abdest aldıktan sonra vakit çıkana kadar diledikleri kadar namaz kılabilirler.

10. Yolculuk yapmak zorunda olan stomalı bir birey eğer stoma torbasını boşaltma ve yeniden abdest alma imkânı yoksa namazlarını nasıl kılabilir?

Günümüzde, tren ve uçak ile seyahat eden stomalı bir birey, namaz vaktinde aracı durdurma imkânına sahip olmadığı için namazlarını bulunduğu araçta kılabilir. Rükû ve secdeyi oturduğu yerde îmâ ile yapar. Otobüs ile seyahat ediyor ise öncelikle aracı durdurmaya çalışır. Bu mümkün olmazsa aynen uçak ve tren yolcusu gibi hareket eder. Seyahat esnasında abdesti bozulan ve tekrar alma imkânı olmayan stomalı birey şu hususları göz önünde bulundurabilir:

a) Eğer namaz vakitleri molalara denk geliyorsa namazını mola verilen yerlerde kılabilir. Eğer mola verilecek zamana kadar namaz vakti çıkacaksa

namazlarını cem'-i takdim veya cem'-i tehir yoluyla kendileri için en uygun vakitte birleştirerek kılabilir. Şöyle ki iki namazın cem' edilmesi yalnızca öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı namazları arasında olabilir. Öğle ile ikindinin cem'i, ikindiyi öğle vaktinde öğle namazından sonra (cem'-i takdim) ya da öğleyi ikindi vaktinde ikindi namazının öncesinde peş peşe kılmak (cem'-i tehir) şeklinde yapılabilir. Akşam ile yatsının cem'i de yatsıyı akşam vaktinde akşam namazından sonra (cem'-i takdim) ya da akşamı yatsı vaktinde yatsı namazından önce peş peşe kılmak (cem'-i tehir) şeklinde yapılabilir. Sabah namazı başka bir namazla birleştirilemeyeceği gibi ikindi namazı ile de akşam namazı birleştirilerek kılınamaz. Burada öğle ile ikindinin bir grup, akşam ile yatsının bir grup olduğu hususu gözden kaçırılmamalıdır.

b) Otobüse abdestli bindiği halde yeni namaz vaktinin girmesiyle Hanefi mezhebine göre abdesti bozulacağı için Maliki mezhebinin görüşüyle amel eder. Zira Maliki mezhebinde özür sahibinin abdesti, vakitlerin girip çıkmasıyla değil, özrü haricinde abdesti bozacak başka bir durumun meydana gelmesiyle bozulmuş olur.

c) Uçakta yolculuk edilmesi halinde abdest alırken çorap üzerine mesh edebilir. Âlimlerin kabul ettiği yerleşik görüşe göre normal çorap üzerine mesh etmek caiz olmamakla birlikte özellikle

uzun mesafeli uçak seyahatlerinde ayağını yıkamakta güçlük çeken yolcuların, çorapları üzerine mesh ederek abdest almaları zaruret sebebiyle caizdir. Ancak çoraba bu şekilde mesh edebilmek için çorabın abdestli olarak giyilmesi şarttır. İnce çorap üzerine mesh, zaruretten dolayı uzun mesafeli uçak seyahatleriyle sınırlı tutulmalı, ayağını yıkamada herhangi bir zorlukla karşılaşılmayacak normal zamanlarda, ayağı yıkayarak ya da fıkhi standartlara uygun mestler üzerine mesh edilerek abdest alınmalıdır.

11. Stomalı bireyler camide cemaatle kılınan vakit namazlarına katılabilirler mi?

Hem cemaatle namaz kılma sevabından istifade etmeleri hem de insanlarla kaynaşmak suretiyle morallerinin artmasını sağlamak amacıyla stomalı bireylerin camiye giderek cemaatle namaz kılmaları tavsiye olunur. Ancak özellikle ileostomi ve kolostomi hastalarından istem dışı gelen gaz sesinden dolayı huzursuzluk hissedecek olanlar, camide cemaatle namaz kılmamayı tercih edebilirler. Bundan dolayı bir ecir ve sevap eksikliği söz konusu olmaz.

12. Stomalı bireylerin cuma ve bayram namazlarına gitmeleri gerekir mi?

Cuma namazına gitmemeyi mazur kılan durumlardan biri de hastalıktır. Cuma namazına gittiği takdirde hastalığının artmasından veya uzamasından korkan kimse cuma namazı kılmakla yükümlü olmaz.

Ürostomide cuma namazına katılmakla hastalığın artıp azalmasıyla doğrudan bir ilişki olmadığı için ürostomi hastalarının cuma namazına katılmaları gerekir. İrrigasyon yapmalarında bir sakınca olmayan kolostomi hastaları da irrigasyon yaptırdıktan sonra kep ve tıpa takmak suretiyle dilerlerse cuma namazına katılabilirler. Ancak ileostomi hastaları ve irrigasyon yapılamayan kolostomi hastaları, kendilerinden istem dışı gelen gaz sesini ve kokusunu önleyecek bir tedbir alamadıkları takdirde isterlerse cuma namazına katılmazlar ve o günkü cuma namazı yerine evlerinde öğle namazını kılarlar.

13. Ameliyat, kemoterapi, radyoterapi gibi tedavi esnasında stomalı bireyler namazlarını nasıl kılabilirler? Bu durumlarda kılınamayan namazların daha sonra kaza edilmeleri gerekir mi?

Bilinci bir günden fazla yerinde olmayan kişinin namazları düşer. Bu itibarla bitkisel hayata giren ve bir daha iyileşemeyen kimse kılamadığı namazlardan dolayı sorumlu olmaz. Bilinci bir günden daha az sürey-

le kapalı kalanların, ayıldıkları zaman namazlarını kaza etmeleri gerekir. (Alaaddin es-Semerkandî, Tuhfetü'l-Fukaha, II, 192)

Bu itibarla ameliyat öncesi aldığı anestezinin etkisi ile bir günden fazla süreyle baygın olanların kılamadıkları namazları kaza etmeleri gerekmez. Baygınlık hali bir günden az süren kişilerin ise kendilerine geldiklerinde kılamadıkları namazları kaza etmeleri gerekir. Bu durumdaki hastaların ameliyat sonrasında ise namazlarını abdest alarak, abdeste gücü yetmiyorsa teyemmüm ederek en uygun pozisyonda gerekirse imâ ile vaktinde kılmak için gayret etmeleri gerekir.

Işın tedavisi olarak da adlandırılan radyoterapi, kanser hücrelerinin çoğalmasını engellemek ve öldürmek amacıyla yüksek radyasyon ile uygulanan bir tedavi yöntemidir. Bu tedavinin seans süresi bir namazın kazaya kalabileceği kadar bir vakit sürmediği için (hazırlıklar dâhil bir seans genellikle 30-60 dk arası) bu tür bir tedavi görmek zorunda kalan hastalar, namazlarını vaktinde kılma hususunda gayret sarf etmeli; gerek seans öncesi gerek seans sonrası namazı emredildiği üzere vaktinde kılmalıdırlar. Ancak tüm tedbirlere rağmen vaktinde kılınamayan namazların ilk fırsatta kaza edilmesi gerekir. Bu durumda olan hastalar namazlarını cem' ederek de kılabilirler.

Kemoterapide ise anti-kanser ilaçlarıyla kanser hücrelerinin yok olması sağlanmaktadır. Farklı türleri

olmakla birlikte damar yoluyla ilaç verilerek uygulanan kemoterapide hastalar bazen bir günü aşan sürelerde hastanede kalmak zorunda olabilirler. Kemoterapinin süresi ister uzun ister kısa olsun tedavi esnasında hastaların bilinci yerinde olduğu için namazları vaktinde kılmaya gayret etmelidirler. Abdest alabilecek durumda olanlar bizzat abdest alarak, abdest almaya gücü yetmeyenler de teyemmüm ederek namazlarını kılarlar. Teyemmüm de yapamayacak durumda olanlar ise, kendilerini abdestli gibi kabul ederek kılabildikleri şekilde (îmâ ile de olsa) namazlarını kılarlar. (İbn Nüceym, el-Bahru'r-Râik, Beyrut, ts. I, 148)

14. Stomalı bireylerin oruç tutmaları gerekir mi? Kolostomi, ileostomi ve ürostomi durumlarında bir farklılık var mıdır?

Oruç tutmalarına mani başka bir sağlık problemleri yoksa veya uzman bir doktor tarafından oruç tutmalarının sağlıklarına zarar vereceği söylenmediyse stomalı bireylerin oruç tutmaları gerekir. Ancak özellikle ileostomide fazla sıvı kaybetmeye ve uzun süre sıvı almamaya bağlı olarak dehidratasyon (su ve elektrolit kaybı) olabileceği için, iftar ve imsak vakitleri arasında bol su tüketmekle bu durum telafi edilemez ve bu durumdaki hastaların sağlıklarını riske atacak bir durum söz konusu olursa o takdirde oruç tutmayabilirler. Tutamadıkları oruçları sağlıklarına kavuştuktan sonra kaza ederler.

Eğer hastalık kalıcı ise oruç tutamadıkları her gün için bir fidye verirler.

15. Oruç fidyesi nedir, nasıl ödenmelidir?

Dinî bir terim olarak oruç fidyesi, oruç ibadetinin eda edilememesi sebebiyle ödenen maddi bedeli ifade eder. Bir fidye, bir kişiyi bir gün doyuracak yiyecek miktarı veya bunun ücretidir. Bu da "sadaka-i fıtır" ile aynı miktarı ifade eder. Bu, fidyenin asgari ölçüsü olup imkânı olanlar kendi hayat standartlarına uygun olarak daha fazla verebilirler.

Oruç fidyesi Ramazan'ın başlangıcında verilebileceği gibi Ramazan'nın içinde veya sonunda da verilebilir. Fidyelerin tamamı bir fakire topluca verilebileceği gibi, ayrı ayrı fakirlere de verilebilir. Fidye verirken bir fidye miktarının bölünmeden bir fakire verilmesine dikkat edilmelidir. Mesela 15 TL fidyenin yarısı bir fakire diğer yarısı da başka bir fakire verilmemeli; 15 TL'nin tamamı bir fakire verilmelidir. Fidye vermeye gücü yetmeyen kimseler ise Allah'tan bağışlanmalarını dilerler. Bu kişiler daha sonra imkân bulurlarsa geçmişte ödeyemedikleri fidyeleri öderler.

Oruç tutmaya gücü yetmeyen yaşlılar ile iyileşme ümidi olmayan hastalar, ileride tutabilecek duruma gelirlerse, fidyelerini vermiş bile olsalar tutamadıkları oruçları kaza ederler. (Kâsânî, Bedâî', II, 105; Merğînânî,

el-Hidâye, II, 270) Önceden verdikleri fidyelerin hükmü kalmaz, bunlar bağış/sadaka sayılır.

16. Oruçlu iken irrigasyon yaptıran stomalı bir bireyin orucu bozulur mu?

İrrigasyon, stoma aracılığıyla kalın bağırsak içerisine belli miktarda sıvı verilerek bağırsak içeriğinin (gaz, dışkı, bakteri vb.) boşaltılması işlemidir.

İrrigasyonda kalın bağırsaklara verilen su (yaklaşık 1000-1500 ml) orucu bozacak nitelikte olduğu ve bağırsaklarda emilecek kadar kaldığı için oruç bozulmuş olur. Bu durumda bozulan oruç için kefaret değil yalnızca kaza gerekir. Bu yüzden irrigasyon yaptıracak olan kolostomi hastasının bu işlemi bir zorluk olmayacaksa iftar ve imsak vakitleri arasında yaptırması daha uygundur. Ancak böyle bir durum söz konusu değilse ya da çok meşakkatli olacaksa bu kimse, irrigasyon yaptıracağı gün oruç tutmaz ve tutamadığı bu orucu Ramazan'dan sonra kaza eder.

17. Ameliyat, kemoterapi, radyoterapi gibi durumlarda tutulamayan oruçlar kaza edilmeli midir?

Radyoterapi, ışın tedavisi olduğu için orucu bozmaz. Kemoterapide ise ağız yoluyla alınan ilaçlar orucu bozarken damar yoluyla alınanlar bozmaz. Uzman doktor tarafından oruç tutabileceği söylenen kimseler,

ağız yoluyla alınan ilaçların iftar ve sahur arasında alma imkânları varsa bu vakitte alırlar ve gündüz oruçlarını tutabilirler. Ancak ilaçlarını günün belli saatlerinde ağızdan almaları gerekiyorsa bu kimseler o günlerde oruç tutmazlar, sağlıklarına kavuştukları zaman tutamadıkları oruçları kaza ederler.

18. Stomalı bireyler hac ibadetiyle mükellef midir?

Kendisine hac farz olan kimsenin, haccını bizzat eda etmekle yükümlü olması için sağlıklı olması, tutukluluk veya yurt dışına çıkma yasağı gibi bir engelinin bulunmaması ve yol güvenliğinin olması şarttır. (Mevsılî, el-İhtiyâr, I, 435-438) Hac yolculuğuna katlanamayacak ya da fiilen haccedemeyecek derecede hasta olanlar ile yaşlılar, hac kendilerine farz olsa bile, eda ile yükümlü değildirler. Bu durumda olanlar şartları oluştuğu takdirde bizzat haccederler. Eğer şartlar oluşmazsa kendi yerlerine bedel göndererek hac yaptırırlar. (Merğînânî, el-Hidâye, II, 482) Hacca yazılıp da kurada ismi çıkmadığı için gidemeyen kişiler için bu durum bir mazerettir.

Doktorların kendilerine hac ibadetini yapabileceklerine dair rapor verdiği ayrıca hac için gerekli diğer şartları taşıyan stomalı hastalar bu ibadeti yerine getirmekle mükellef olurlar.

19. Hacca giden stomalı bir birey, hac ibadetiyle alakalı bütün vazifeleri yapabilir mi? Bu kimse hac ibadetiyle alakalı nelere dikkat etmelidir?

Hacca giden stomalı bir birey, haccın bütün vazifelerini yapabilir. Bu kimse dinen özür sahibi sayıldığı için kendisiyle alakalı ruhsatlardan yararlanır. Her vakit için bir abdest alır ve bu abdest ile dilediği kadar namaz kılıp Kabe'yi tavaf edebilir. Bu esnada kendisinden gelen sızıntılar bir sorun teşkil etmez. Stomalı hastalar hac esnasında Mâlikî mezhebinin özürlünün abdesti ile ilgili görüşünü uygulayabilirler. Yani sadece namaz vaktinin çıkması ile abdestleri bozulmuş sayılmaz. (Bkz. 1 nolu soru)

Bununla birlikte stomanın ve stoma torbasının izdihamdan zarar görme ihtimaline binaen hac vazifeleri yapılırken imkânlar ölçüsünde tenha saatler ve mekanlar tercih edilmelidir.

20. Stomalı bir hastanın bakımı kimler tarafından yapılabilir?

Bir kişi, zaruret bulunmadıkça kendisine namahrem olan kişilerin avret sayılan yerlerine bakamaz. (Nûr, 24/30-31) Avret bölgesi erkeklerde göbek ve diz kapakları arası; kadınlarda eller, yüz ve ayaklar hariç bütün bedendir. Buna göre bakıma muhtaç durumdaki stomalı bir bireyin bakımının, öncelikle mahrem olan yakınları

tarafından, yoksa hastanın hemcinsi (erkek ise erkek bakıcılar; kadın ise kadın bakıcılar) tarafından yapılması gerekir. Tüm bu kişilerden bakıcı bulunamadığı takdirde, karşı cinsten biri tarafından bakım yapılması zaruret haline gelmiş olur. Böyle bir durumda yabancı bir kimse de zaruret ölçülerinde stomalı hastanın bakımını yapabilir. Ancak bakıma muhtaç olmayan, kendi tedavisini kendisi yapabilen stomalı bir bireyin kendi eşi dışında başka birinden yardım istemesi doğru değildir.

21. Normal sağlığına kavuşan stomalı bir bireyin bakımını kendisinin yapabilme imkânı varken yakınlarına bakım yaptırması uygun mudur? Ayrıca bu kişilerin yakınlarının bu bakımı yapma zorunluluğu var mıdır?

Bakımını kendisi yapabilen bir bireyin bunu bizzat kendisinin yapması daha uygundur. Stomalı bireylerin gerekmedikçe bakım yapılması hususunda başkalarından yardım almaması daha doğrudur. Ancak karı-koca, anne-baba, çocuklar gibi mahremi olan kişiler bakım hususunda kendi arzularıyla stomalı yakınına yardım etmek isterlerse bu davranış hem yardımlaşma açısından Yüce Allah'ı hoşnut edecektir hem de stomalı bireyin bakımını yapan kişilere sevgi, saygı ve muhabbetini artıracaktır.

Bununla birlikte stomalı bir bireyin eğer bakıma ihtiyacı yoksa bakım yapma hususunda yakınlarına baskı yapma hakkı olmadığı gibi, yakınlarının da bu bakımı yapmamalarından dolayı kendilerine bir sorumluluk yoktur.

22. Stomalı hastalara devlet, her gün için stoma torbası vermektedir. Her gün bu torbayı değiştirmeyen kişiler için bir sorumluluk var mıdır?

Stomalı bireylerin kullandıkları torbaları günlük değiştirmeleri tavsiye edilmektedir. Bu hem hastanın kendisi hem de çevresindeki insanlar için daha uygundur. Zira vaktinde değiştirilmeyen torbalardan dışarıya koku sızabilmektedir. Bu nedenle stomalı bireyin -her ne kadar bu torbaların değiştirilmesi dinen bir sorumluluk gerektirmese de- hem kendi temizliği hem de başkalarının rahatsız olmaması için bu torbaları her gün değiştirmeye özen göstermesi uygun olur.